

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Δρ. Ειρήνη Παντελοδήμου¹

¹Διδάκτωρ Νομικής Πανεπιστημίου Paris 1 Panthéon-Sorbonne, Δικηγόρος

Εισαγωγή

Η ευρωπαϊκή οδηγία 2004/35 σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας θεσπίζει ένα *sui generis* καθεστώς μέτρων διοικητικού καταναγκασμού.

Η οδηγία 2004/35 συγκεκριμενοποιεί την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», η οποία αποτελεί, κατά το άρθρο 191 παρ. 2 εδ. 2 ΣΛΕΕ, τη βάση της ενωσιακής πολιτικής για το περιβάλλον.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη νομολογία του συνέβαλε καθοριστικά στην ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του πλαισίου που προβλέπει η εν λόγω οδηγία, ιδίως όσον αφορά την έννοια του «φορέα εκμετάλλευσης» και την προϋπόθεση ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της περιβαλλοντικής ζημίας και της δραστηριότητας του φορέα εκμετάλλευσης.

Σκοπός

Η ανάλυση της πρόσφατης νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ως προς την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη.

Μεθοδολογία

Πραγματοποιήθηκε αναζήτηση ενωσιακής νομολογίας της ΕΕ στον ιστότοπο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, καθώς και σχολιασμένων δικαστικών αποφάσεων στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων « Dalloz » και « LexisNexis ».

Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ως προς τη διαχρονική εφαρμογή της οδηγίας 2004/35

- Απόφαση της 9ης Μαρτίου 2010, **ERG κ.τ.λ., C-378/08, EU:C:2010:126, σκ. 41**
- Απόφαση της 9ης Μαρτίου 2010, **ERG κ.τ.λ., C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκ. 34**
- Απόφαση της 4ης Μαρτίου 2015, **Fipa Group κ.τ.λ., C-534/13, EU:C:2015:140, σκ. 44**
- Απόφαση της 1ης Ιουνίου 2017, **Folk C-529/15, EU:C:2017:419, σκ. 25**
- Διάταξη της 9ης Μαρτίου 2010, **Buzzi Unicem κ.τ.λ., C-478/08 και C-479/08, EU:C:2010:129, σκ. 32**

Η οδηγία 2004/35 εφαρμόζεται, κατά το άρθρο 17, σε ζημίες προκληθείσες από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά την 30ή Απριλίου 2007, εφόσον οι ζημίες αυτές οφείλονται είτε σε δραστηριότητες αναπτυχθείσες μετά την ημερομηνία αυτή είτε σε δραστηριότητες οι οποίες αναπτύχθηκαν μεν αλλά δεν ολοκληρώθηκαν προ αυτής.

- Απόφαση **ERG κ.τ.λ., C-378/08, EU:C:2010:126, σκ. 43-44**
- Αποφάσεις **ERG κ.τ.λ., C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκ. 36-37**
- Απόφαση **Fipa Group κ.τ.λ., C-534/13, σκ. 46**

Απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διαπιστώσει, βάσει των πραγματικών περιστατικών τα οποία μόνο το ίδιο μπορεί να εκτιμήσει, αν, στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι ζημίες που αποτέλεσαν αντικείμενο των ληφθέντων από τις αρμόδιες εθνικές αρχές μέτρων περιβαλλοντικής αποκατάστασης εμπίπτουν ή όχι στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/35.

Όταν οι όροι εφαρμογής *ratione temporis* της οδηγίας 2004/35 δεν συντρέχουν, η κατάσταση περιβαλλοντικής ρυπάνσεως ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο, τηρώντας τους κανόνες της Συνθήκης και υπό την επιφύλαξη λοιπών πράξεων του παραγώγου δικαίου.

Πρόκειται για εκδήλωση της συντρέχουσας αρμοδιότητας μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών της στον τομέα του περιβάλλοντος.

Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ως προς τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή του καθεστώτος ευθύνης

A. Αναφορικά με την έννοια της «περιβαλλοντικής ζημίας»

- Απόφαση **Folk, C-529/15, EU:C:2017:419, σκ. 34**

Αντιβαίνει στην οδηγία 2004/35 διάταξη του εθνικού δικαίου, η οποία εξαιρεί από την έννοια της «περιβαλλοντικής ζημίας», γενικώς και αυτοδικαίως, οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή ποσοτική κατάσταση ή το οικολογικό δυναμικό συγκεκριμένων υδάτων, απλώς και μόνον λόγω του ότι η ζημία αυτή καλύπτεται από άδεια χορηγηθείσα κατ' εφαρμογήν του εν λόγω εθνικού δικαίου.

B. Αναφορικά με την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της δραστηριότητας του φορέα εκμετάλλευσης και της περιβαλλοντικής ζημίας

- Απόφαση **ERG κ.τ.λ., C-378/08, EU:C:2010:126, σκ. 55-57**

Η οδηγία 2004/35 δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση, παρέχουσα σε αρμόδια αρχή τη δυνατότητα να τεκμαίρει την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας, συμπεριλαμβανομένης της περιπτώσεως ρυπάνσεων διάχυτου χαρακτήρα, μεταξύ φορέων εκμετάλλευσης και διαπιστωθείσας ρυπάνσεως, λόγω ακριβώς της εγγύτητας των εγκαταστάσεών τους με τη ζώνη ρυπάνσεως. Σύμφωνα, όμως, με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», προκειμένου να τεκμαρθεί τέτοιου είδους αιτιώδους συνάφεια, η αρχή αυτή πρέπει να διαθέτει ευλογοφανείς ενδείξεις ικανές να στηρίζουν την υπόθεσή της, όπως είναι η εγγύτητα της εγκατάστασης του φορέα εκμετάλλευσης με τη διαπιστωθείσα ρύπανση και αντιστοιχία μεταξύ των ρυπογόνων ουσιών που ανευρέθηκαν και των συστατικών που χρησιμοποιεί ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του.

- Απόφαση **Fipa Group κ.τ.λ., C-534/13, σκ. 63**

Η οδηγία 2004/35 έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτήν εθνική ρύθμιση, βάσει της οποίας, σε περίπτωση κατά την οποία είναι αδύνατο να προσδιορισθεί ο υπεύθυνος για τη ρύπανση γηπέδου ή να απαιτηθεί από αυτόν η λήψη μέτρων αποκατάστασης, δεν επιτρέπεται στην αρμόδια αρχή να επιβάλει την εφαρμογή των μέτρων αποκατάστασης στον κύριο του γηπέδου αυτού, ο οποίος δεν ευθύνεται για τη ρύπανση, δεδομένου ότι ο κύριος αυτός υποχρεούται απλώς να αποδώσει τις δαπάνες για τις ενέργειες της αρμόδιας αρχής εντός των ορίων της, καθοριζόμενης κατόπιν των ενεργειών αυτών, αγοραίας αξίας της έκτασης.

Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ως προς τα μέτρα αποκατάστασης

- Απόφαση **ERG κ.τ.λ., C-379/08 και C-380/08, EU:C:2010:127, σκ. 67**

Η αρμόδια αρχή έχει τη δυνατότητα να τροποποιεί, ακόμη και αυτεπαγγέλτως και ελλείψει αρχικής προτάσεως του φορέα εκμετάλλευσης, ήδη ληφθέντα μέτρα περιβαλλοντικής αποκατάστασης.

Η αρχή αυτή φέρει την υποχρέωση ακρόασης των φορέων εκμετάλλευσης στους οποίους επιβάλλονται τέτοια μέτρα, εκτός αν ο επείγων χαρακτήρας της περιβαλλοντικής κατάστασης απαιτεί άμεση δράση της αρμόδιας αρχής. Η εν λόγω αρχή οφείλει, επίσης, να περιλαμβάνει στην απόφασή της την ακριβή αιτιολογία της επιλογής της, και εφόσον παρίσταται αναγκαίο, τους λόγους για τους οποίους δεν έγινε ή δεν ήταν δυνατό να γίνει εμπεριστατωμένη εξέταση, όπως για παράδειγμα λόγω του επείγοντος χαρακτήρα της περιβαλλοντικής κατάστασης.

Λέξεις-κλειδιά:

Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» — Περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας — Οδηγία 2004/35 — *Ratione temporis* εφαρμογή — Προϋποθέσεις εφαρμογής της περιβαλλοντικής ευθύνης — Μέτρα αποκατάστασης

Βιβλιογραφία

1. Δικηγορικός Σύλλογος Πειραιά, *Περιβαλλοντική ευθύνη. Θεωρητικές εξελίξεις και ζητήματα εφαρμογής*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.
2. Σιούτη, Γλυκερία, *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Π.Ν. Σάκκουλας, 2011.
3. Krämer, Ludwig, *EU Environmental Law*, Londres, Sweet & Maxwell, 2016.
4. Deguegue, Maryse, «Le sens de la responsabilité environnementale», in *Mélanges en l'honneur d'Yves Jegouzo, Terres du droit*, Paris, Dalloz, 2009, p. 573 – 587.
5. Cudennec, Annie ; Curtil, Olivier ; De Cet-Bertin, Cécile ; Guéguen-Hallouët, Gaëlle ; Labrot, Véronique, «Chronique maritime - Environnement - Jurisprudence - Mise en œuvre de la Directive 2004/35/CE sur la responsabilité environnementale», *Revue du marché commun et de l'Union européenne* 2010 n° 542, p. 606-607.
6. Trébulle, François Guy, «Droit de l'environnement - Droit de l'Union européenne», *Recueil Le Dalloz* 2010 n° 37, p. 2470-2473.